

PROTECCIÓ DEL PATRIMONI. EL CATÀLEG DE BÉNS PROTEGITS

DISPOSICIONS GENERALS

Objecte.

1. El catàleg de béns protegits té per objecte regular la protecció i la defensa dels valors artístics, històrics i culturals del diferents béns que configuren el patrimoni cultural d'un lloc, en aquest cas d'un municipi, però es pot aplicar també a un àmbit d'aquest, si bé en el cas de Barcelona es regula de forma peculiar a la de la resta de municipis de Catalunya, tal i com defineix la seva Carta Municipal i la Llei d'Urbanisme de Catalunya.
2. El catàleg de béns protegits d'un pla urbanístic recull el grau de protecció urbanística dels béns relacionats amb la història i la cultura, d'acord amb la Llei de Patrimoni Cultural Català.
3. Segons la Llei 9/1993 del patrimoni cultural català, el patrimoni cultural català està format per:
 - a) Art. 1.2. El patrimoni cultural català és integrat per tots els béns mobles o immobles relacionats amb la història i la cultura de Catalunya que per llur valor històric, artístic, arquitectònic, arqueològic, paleontològic, etnològic, documental, bibliogràfic, científic o tècnic mereixen una protecció i una defensa especials, de manera que puguin ésser gaudits pels ciutadans i puguin ésser transmesos en les millors condicions a les generacions futures.
 - b) Art 1.3. També fan part del patrimoni cultural català els béns immaterials integrants de la cultura popular i tradicional i les particularitats lingüístiques, d'acord amb la Llei 2/1993, del 5 de març, de foment i protecció de la cultura popular i tradicional i de l'associacionisme cultural.
4. Amb la redacció i posterior aprovació d'aquest catàleg es pretén assegurar la correcta transmissió dels elements que constitueixen la idiosincràsia i genuïnitat del municipi.

5. El catàleg de béns protegits constitueix una de les figures del planejament urbanístic municipal que tindrà incidència directa sobre la protecció del patrimoni històric, arquitectònic, arqueològic, paisatgístic i mediambiental, que ve definit a l'Article 69.1 del Decret legislatiu 1/2005, de 26 de juliol, de la Llei d'urbanisme.

Categories de Protecció del Patrimoni Cultural Català

1. Béns Culturals d'Interès Nacional (BCIN).

Són els béns més rellevants del patrimoni cultural català, declarats per l'Administració de la Generalitat, que els ha d'inscriure al Registre de Béns Culturals d'Interès Nacional.

D'acord amb la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català, els béns immobles es classifiquen en:

- a) Monument històric: construcció o altra obra material produïda per l'activitat humana que configura una unitat singular.
- b) Conjunt històric: agrupament de béns immobles, continu o dispers, que constitueix una unitat coherent i delimitable amb entitat pròpia, encara que cadascun individualment no tingui valors rellevants.
- c) Jardí històric: espai delimitat que és fruit de l'ordenació per l'home d'elements naturals i que pot incloure estructures de fàbrica.
- d) Lloc històric: paratge natural on es produeix un agrupament de béns immobles que fan part d'una unitat coherent per raons històriques i culturals a la qual es vinculen esdeveniments o records del passat, o que contenen obres de l'home amb valors històrics o tècnics.
- e) Zona d'interès etnològic: conjunt de vestigis, que poden incloure intervencions en el paisatge natural, edificis i instal·lacions, que contenen en llur si elements constitutius del patrimoni etnològic de Catalunya.
- f) Zona arqueològica: lloc on hi ha restes de la intervenció humana que solament és susceptible d'ésser estudiat en profunditat amb

la metodologia arqueològica, tant si es troba en la superfície com si es troba en el subsòl o sota les aigües. En el cas que els béns culturals immobles definits per les lletres a), b), c), d) i e) tinguin en el subsòl restes que solament siguin susceptibles d'ésser estudiades arqueològicament, tindran també la condició de zona arqueològica.

- g) Zona paleontològica: lloc on hi ha vestigis fossilitzats que constitueixen una unitat coherent i amb entitat pròpia, encara que cadascun individualment no tingui valors rellevants.

Tanmateix, segons l'esmentada llei, els béns mobles poden ésser declarats d'interès nacional singularment o com a col·lecció.

2. Béns Culturals d'Interès Local (BCIL).

Són aquells béns que, malgrat la seva importància, no compleixen les condicions pròpies dels BCIN. En el cas dels béns immobles, els BCIL són declarats pel ple de l'Ajuntament, en els municipis de més de 5.000 habitants, o pel ple del consell comarcal en la resta. També són BCIL aquells béns immobles que en el moment d'entrar en vigor la Llei 9/1993 es trobaven inclosos en catàlegs de patrimoni cultural incorporats en plans d'urbanisme. Tots aquests han de ser inscrits en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

3. Espais de Protecció Arqueològica (EPA).

Es consideren espais de protecció arqueològica els llocs que no han estat declarats BCIN on, per evidències materials, per antecedents històrics o per altres indicis, es presumeix l'existència de restes arqueològiques o paleontològiques.

4. Resta de béns integrants del patrimoni cultural català.

Són aquells béns, mobles i immobles, que malgrat no haver estat objecte de declaració ni de catalogació, reuneixen els valors descrits en l'Article 1 de la Llei 9/1993.

En tot cas, d'acord amb l'Article 18.2 de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català, fan part del patrimoni cultural català els béns mobles següents:

- a) Les col·leccions i els exemplars singulars de zoologia, botànica, mineralogia i anatomia i els objectes d'interès paleontològic.
- b) Els béns que constitueixen punts de referència importants de la història.
- c) El producte de les intervencions arqueològiques.
- d) Els béns d'interès artístic.
- e) El mobiliari, els instruments musicals, les inscripcions, les monedes i els segells gravats de més de cent anys d'antiguitat.
- f) El patrimoni etnològic moble.
- g) El patrimoni científic, tècnic i industrial moble.
- h) El patrimoni documental i el patrimoni bibliogràfic.

5. Entorn de Protecció

La declaració d'un BCIN Immoble pot incloure la delimitació de l'entorn necessari per a la protecció adequada del bé. L'entorn que pot incloure el subsòl, és constituït per l'espai, sigui edificat o no, que dona suport ambiental al bé i l'alteració del qual pot afectar-ne els valors, la contemplació o l'estudi.

6. A banda d'aquestes categories de protecció, tenim els béns culturals que han estat inscrits per la UNESCO a la llista del Patrimoni Mundial.

D'acord amb la disposició addicional primera de la Llei 9/1993, de 30 de setembre, del Patrimoni Cultural Català, els béns radicats a Catalunya que hagin estat declarats d'interès cultural o hagin estat inclosos en l'Inventari General de Béns Mobles, d'acord amb la Llei de l'Estat 16/1985, del 25 de juny, del patrimoni històric espanyol, passen a tenir respectivament la consideració de béns culturals d'interès nacional i de béns catalogats. Els béns immobles que en el moment de l'entrada en vigor d'aquesta Llei estiguin inclosos en catàlegs de patrimoni cultural incorporats en plans urbanístics passen a tenir, llevat que siguin béns culturals d'interès nacional, la consideració de béns culturals d'interès local i queden inclosos en el Catàleg del Patrimoni Cultural Català.

Pla Especial de protecció del patrimoni.

1. Tal i com preveu l'Article 75.2 del Decret 305/2006, de 18 de juliol, pel qual s'aprova el Reglament de la Llei d'urbanisme, caldrà la formulació d'un pla especial de protecció del patrimoni cultural que concretarà el grau d'intervenció i tractament específic dels elements catalogats. En aquest document s'hauran de definir exhaustivament els perímetres corresponents a cadascun dels elements catalogats, amb el contingut de la protecció específica total o parcial per a cada un d'ells i podrà definir un règim particular econòmic-fiscal, tendent a estimular i fomentar la conservació, millora i reposició dels elements catalogats. També ha de concretar la incidència de la nova protecció de l'element en relació a l'entorn.
2. El pla especial indicat podrà reduir al mínim les condicions de protecció o excloure elements inclosos en el catàleg de béns protegits, justificant degudament els motius d'exclusió previ informe del Departament de Cultura.
3. En tant els municipis no disposin de pla especial de protecció del seu patrimoni, es podran redactar plans especials de protecció de caràcter individualitzat referits a alguns elements o àmbits del catàleg. La iniciativa de la tramitació dels plans especials de protecció de caràcter individualitzat pot ser pública o privada.
4. En la redacció del pla especial del patrimoni, s'hauran de tenir en compte les determinacions de les fitxes del Catàleg de les masies i cases rurals.

RÈGIM URBANÍSTIC DELS BÉNS CATALOGATS

Naturalesa dels béns catalogats

Les diferents característiques que presenten els béns catalogats que es poden traslladar a un catàleg urbanístic del municipi, fan necessària una prèvia descripció del mateixos per poder atorgar a cada tipologia de bé una pauta de protecció i intervenció coherent amb la seva pròpia naturalesa. D'acord amb la praxis normalitzada i estimulada des de la Diputació de Barcelona el conjunt de béns

catalogats es pot dividir en sis grups a, b, c, d, e, i f als quals es farà referència al determinar posteriorment el tipus d'intervenció permesa, segons la protecció assignada en cada cas.

- a) Conjunt històric: agrupament de béns immobles, continu o dispers, que constitueix una unitat coherent i delimitable amb entitat pròpia (encara que cadascun dels elements, aïlladament i individual, pugui tenir o no valors prou rellevants) i que gaudeix de valors històrics, arquitectònics, artístics, tècnics, etnològics o simbòlic-identitaris.

Exemples: casc urbà o nucli antic; fortaleeses i recintes urbans emmurallats; barri; plaça; carrer; monestir; complex industrial o colònia fabril; explotació agrària complexa; torres de guaita establertes en el territori, etc.

- b) Edificis i construccions: construcció o qualsevol altra obra material produïda per l'activitat humana que configura una unitat singular i que gaudeix de valors històrics, arquitectònics, artístics, tècnics, etnològics o simbòlic-identitaris.

Exemples: edificis monumentals; masies rurals; palaus i cases urbanes (p.e. noucentistes); esglésies, ermites i altres edificis religiosos; fàbriques, molins, cellers i altres edificis industrials; pous de glaç i altres construccions preindustrials, construccions civils, com ponts, guals, canals, seccions de camins empedrats, túnels, torres de telègraf, mines o pedreres; castells i torres de guaita i de defensa; edificis amb valors simbòlics, com cases natalis de personatges, espais on han succeït fets històrics, o ateneus i seus d'entitats; edificis que contenen patrimoni mòble, com arxius o museus; etc.

- c) Element arquitectònic: Element constructiu rellevant, que forma part o no d'un edifici o d'un conjunt, que cal preservar en el seu lloc original o en una altra ubicació, i que gaudeix de valors històrics, arquitectònics, artístics, tècnics, etnològics o simbòlic-identitaris.

Exemples: elements rellevants d'un edifici o construcció (façana, portal, capelleta, rellotge de sol, finestral, capitell, dintell, mosaic i paviment, arcada, paret esgrafiada, escut esculpit, pintures murals, mènsula, reixa forjada, decoració escultòrica,) i estructures arquitectòniques de menor entitat (creus de terme; oratoris i capelletes; fites de terme; estructures preindustrials com pous de glaç, congestes, tines, forns, sínies, molins, sèquies, barraques de vinya o de pastor, corrals i cledes, marges,...; estructures domèstiques –relacionades físicament o no amb la casa– com eres, safareigs, pous, basses, abeuradors, bugaders, cisternes; safareigs urbans; fonts urbanes i rurals; fanals; arquitectura militar, com búnkers, refugis o trinxeres; monuments prehistòrics megalítics, com menhirs o dolmens; arquitectura funerària, com panteons d'un cementiri o làpides de vasos funeraris; etc..

Cal incloure també els elements urbans commemoratius o ornamentals instal·lats a la via pública (que per definició són també mobles, per que es poden traslladar), com per exemple escultures al carrer, monòlits i plaques, elements etnològics i industrials instal·lats en rotondes, fonts urbanes, etc.

En el cas d'un element que forma part d'un edifici o construcció i que tan sols ell, passa a ser protegit, en permetre la protecció un canvi d'ubicació, podria considerar-se un bé moble. Només es considerarà que passa a ser un bé moble, si en aquest canvi se'l tracta com una peça desmuntada a conservar, destinada a finalitat museística, totalment descontextualitzada de la seva funció original. Tot i amb això, la inclusió en aquest catàleg de béns immobles és clara, ja que en el moment de la protecció, l'element considerat forma part constituent d'una unitat immoble i, tal vegada, el seu destí no serà ser traslladat sinó conservat en el seu lloc original en una possible futura rehabilitació del conjunt.

- d) Jaciment arqueològic o paleontològic: El jaciment arqueològic és l'espai o paratge –difícil de delimitar– amb indicis constatats de vestigis arqueològics mitjançant restes tangibles d'estructures o evidències superficials de materials arqueològics. La llei sectorial defineix com a patrimoni arqueològic aquells béns immobles

(també els mobles) de caràcter històric generats per l'home i ubicats al sòl, al subsòl o en el medi subaquàtic, que només proporcionen coneixement si s'aplica la metodologia arqueològica. El jaciment paleontològic és l'espai o paratge – difícil de delimitar– amb indicis constatats d'elements fòssils de caràcter natural (zoològic o botànic) anteriors i per tant no relacionats amb l'ésser humà i ubicats al sòl, al subsòl o en el medi subaquàtic. El fet de que la legislació de patrimoni cultural reguli conjuntament el patrimoni arqueològic i paleontològic justifica la inclusió dels jaciments paleontològics en aquesta categoria i no en la de zona d'interès natural i paisatgístic

A més dels elements descrits, també s'inclouran aquells paratges on apareixen indicis de jaciments arqueològics, restes construïdes per la mà de l'home que només poden ésser estudiats amb mètode arqueològic. El tipus de protecció que afecta aquest patrimoni arqueològic serà regulada per les disposicions del Decret 78/2002, de 5 de març, del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic.

Exemples: qualsevol jaciment arqueològic de qualsevol cronologia (que no tingui suficient entitat arquitectònica per a ser considerat edifici): taller paleolític d'indústria lítica a l'aire lliure; necròpolis neolítica de fosses; pintures rupestres prehistòriques en abric; habitat del bronze final en cova; poblat ibèric; villa romana; necròpolis medieval; despoblat medieval; etc.: I jaciments paleontològics, com niu d'ous de dinosaure; icnites o petjades de dinosaure; jaciments amb restes de vertebrats o de fauna marina; etc.

- e) Zona d'interès natural i paisatgístic: espai o zona oberta o element natural concret, que per la seva pròpia naturalesa original –no manipulada per la mà de l'home– que gaudeix de valors científics, paisatgístics, ecològics, naturals (botànics, zoològics o geològics) o simbòlic–identitaris.

Es tracta d'espais considerats vitals en l'equilibri de l'ecosistema terrestre, per ser zones habitades per determinades espècies vegetals o animals en perill d'extinció, o per la bellesa pròpia de la seva configuració, i també es tracta d'elements concrets, com

un estany, o espècimens singulars, com els arbres o arbredes monumentals.

Exemples: paisatges de muntanya, parcs naturals o altres espais naturals; boscos i arbres monumentals; tossals i particularitats orogràfiques; gorgs, pèlags, llacs i estanys; lleres de riu o de rieres i salts d'aigua; coves; floracions geològiques; etc.).

- f) Lloc històric i zona d'interès etnològic: paratge o espai obert – amb construccions arquitectòniques o no– que, per raons històriques o culturals, configura una unitat coherent vinculada a un fet històric o a una activitat industrial o etnogràfica passada o present, i que per tant gaudeix de valors naturals, històrics, arquitectònics, etnològics, o simbòlic-identitaris.

Pot ser un indret vinculat a esdeveniments, records o manifestacions folklòriques que no hagi estat transformat per la mà de l'home, però pot també contenir intervencions o vestigis d'intervencions que siguin testimoniatge d'una determinada cultura del treball, de la festa, de les creences, i de la vida quotidiana.

No es tracta de catalogar la toponímia ni les manifestacions festives, les tècniques artesanals, la tradició oral, la gastronomia, el costumari o la música i dansa, que són manifestacions de caire immaterial que no es poden traslladar a un catàleg urbanístic (la qual cosa no significa que no hagin de ser també objecte de protecció per part del municipi), sinó d'incloure i preservar els espais físics on es produeixen.

Exemples: espais on es fan aplecs o mercats, peces de terra cultivada, carrerades, marges de camins, zones de culte, indrets de batalles i fets històrics, plaça carbonera, espais de concentració d'obradors artesanals o d'activitats econòmiques tradicionals, llocs vinculats a una llegenda, tradició o aparició religiosa; etc. Els camins –sempre difícils de classificar– podrien encabir-se en aquesta categoria.